

Samen verschil maken

COALITIEAKKOORD 2019-2023

Inhoudsopgave

Dit is Zeeland voor ons	3
Visie	
<hr/>	
Samen verschil maken	7
Werkwijze	
<hr/>	
Samen...	9
Strategische opgaven	
<hr/>	
...verschil...	25
Uitvoeringsprogramma's	
<hr/>	
...maken	35
Grote projecten	
<hr/>	
De financiën	39
<hr/>	
College van Gedeputeerde Staten	42
<hr/>	

Dit is Zeeland voor ons

Zeeland, Land in Zee. Trotse delta aan de Noordzee. Blauwgroen hart tussen Randstad, Noord-Brabant en de Vlaamse steden. Een provincie – getekend door de historie – waar ruim 380.000 mensen wonen, met allemaal hun eigen opvattingen en levensovertuigingen. Zeeuwen die zich thuis voelen in een uniek landschap, met stranden, duinen, mooie natuur en uitgestrekte landerijen. Met moderne steden en authentieke dorpen op het stevige fundament van een rijk verleden.

Een groepje scholieren op de fiets. Rugzak achterop gebonden. Kromgebogen over hun sturen tegen de wind in. Uitgestrekte polders waarop boeren en fruittelers hun aardappelen, groenten en fruit produceren, via computergestuurde landbouwwerktuigen en slimme irrigatiesystemen. Dat is Zeeland voor ons.

Zeeland. Dertien gemeenten, één waterschap, één provincie. Waar een internationale haven van wereldformaat plaats biedt aan tal van grote en sterke bedrijven, en waar een veelzijdig en uitgebreid MKB zich heeft verspreid over de hele provincie. Waar maatschappelijke organisaties, cultuur- en zorginstellingen en scholen het wonen, werken en leven compleet maken. Dat motiveert ons de komende jaren aan de slag te gaan. Om samen met al die mensen, overheden, bedrijven en instellingen het beste voor Zeeland en de Zeeuwen te doen.

Karretje achter de auto, mountainbike op het dak. Campers en caravans. Een prachtige provincie waar iedereen altijd welkom is. En niet alleen in de zomer. Hartverwarmende en spreekwoordelijke gastvrijheid. Waar natuur, cultuur, recreatie en toerisme hand in hand gaan. Dat is Zeeland voor ons.

De uitdagingen zijn groot. De wereld om ons heen is dynamischer dan ooit. Vijf jaar geleden hebben Provinciale Staten van Zeeland een toekomstvisie opgesteld: Zeeland 2040. Uitgangspunten voor die visie waren het DNA van Zeeland en de grote trends die daarop inwerken: verduurzaming, individualisering en technologisering. Dat gedachtegoed is nog steeds actueel. We zien dat die trends zich hebben doorgezet in een groot aantal maatschappelijke transities. Digitalisering doortrekt de maatschappij op alle fronten. We verplaatsen ons anders. We moeten naar een andere energievoorziening en ons voorbereiden op de gevolgen van klimaatverandering. We moeten zuiniger omgaan met grondstoffen.

En zorgen voor voldoende zoet water voor de landbouw, de industrie en als drinkwater. Al die ontwikkelingen spelen ook in Zeeland.

Daarnaast moeten we het in Zeeland eens worden over hoe we met de ruimte om willen gaan. We moeten nadenken over de plaats en de rol van het openbaar vervoer, en over de vraag hoe we kunnen zorgen dat de bedrijven in Zeeland ook voldoende werknemers kunnen vinden.

Niemand heeft in zijn eentje het antwoord, of kan het in zijn eentje regelen. Ook wij niet. Maar wat we wel kunnen doen is samen met al die mensen en partijen aan de slag gaan. Ieder vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid en de rol die op dat moment logisch is.

De bedrijvigheid in de havens. De innovatieve fabrieken van grote werkgevers naast eenpitters die creatieve ideeën vertalen in gezond voedsel van eigen bodem of uit eigen wateren. En weer of geen weer: altijd zeilers, surfers en kitters. Dat is Zeeland voor ons.

Wij zien kansen. Zeeland heeft Nederland wat te bieden, zoals nieuwe manieren om met klimaat- en energievraagstukken om te gaan. Zeeland heeft de ruimte om hierin te experimenteren. Daar kan heel Nederland zijn voordeel mee doen. Die kansen kunnen we alleen benutten als we zoeken naar gezamenlijke doelen en gezamenlijke uitvoeringskracht. Met enthousiasme, creativiteit en innovatieve ideeën, maar ook met onze Zeeuwse nuchterheid. Kansen zien en pakken!

Onderwijs dat aansluit op de behoeften in de regio's. Een plek waar iedereen mag wonen, werken en recreëren. Waar onderling respect is. Waar het podium én het sportveld bespeeld worden, waar de jeugd de toekomst heeft. Dat is Zeeland voor ons.

Dit coalitieakkoord gaat dus niet alleen over wat wij willen doen en de politieke afspraken die wij onderling hebben gemaakt. Dit akkoord gaat vooral ook om wat wij denken dat nodig is voor Zeeland. Dit akkoord is daarom ook een aanbod, een uitnodiging aan iedereen die samen met ons wil werken aan de toekomst van Zeeland. Want alleen samen kunnen we verschil maken.

19016305

SGP

Harry van der Maas

CDA

Hannie Kool-Blokland

VVD

Dick van der Velde

CDA

Jo-Annes de Bat

PvdA

Anita Pijpelink

SGP

Joan van Burg

PvdA

Corina van der Vliet-Hart

VVD

Kees Bierens

Samen verschil maken

“Samen verschil maken” is niet alleen de titel van ons akkoord, maar ook het leidende principe van waaruit we willen werken. Dat geldt zowel binnen als buiten het provinciehuis. De afgelopen jaren hebben we steeds gestreefd naar een zo breed mogelijke samenwerking met alle politieke partijen. Dat zetten we voort.

Samen met inwoners, bedrijven, instellingen en overheden zetten wij de schouders onder de grote opgaven die wij voor Zeeland aan zien komen. Wij willen hen dan ook nadrukkelijk betrekken bij onze plannen voor de komende jaren.

Als eerste stap hebben wij in de aanloop naar ons akkoord gesprekken gevoerd met tal van partijen over de mogelijke samenwerking. Wat zien zij als de grote opgaven voor Zeeland, wat hebben zij nodig, maar ook: wat kunnen zij bijdragen?

Mede op basis van die gesprekken zien wij – net als bijna alle andere fracties in Provinciale Staten – vijf grote opgaven die de agenda voor de komende vier jaar zullen domineren. Dat zijn de aanpassing van Zeeland aan het veranderende klimaat, de energietransitie, de omslag in mobiliteit (met name in het openbaar vervoer), het imago van Zeeland – mede vanuit het perspectief van de arbeidsmarkt – en de ruimtelijke kwaliteit van Zeeland. Dat is de strategische agenda waar wij ons extra voor willen inzetten, en waar we de samenwerking zoeken met iedereen die zich daar samen met ons voor in wil zetten. De manier waarop we dat doen – netwerksturing – is beschreven in de notitie “veranderende werkwijzen”, die Provinciale Staten recent hebben vastgesteld.

Wat we in die opgaven precies gaan doen is nog niet altijd duidelijk. Natuurlijk hebben wij onze gedachten over koers en accenten. Die zetten we in dit akkoord ook uiteen. Maar de essentie van samenwerken is dat we op zoek gaan naar overeenstemming met de relevante partners, die ook hun eigen agenda’s en belangen hebben. Je kunt alleen samen verschil maken als je het erover eens bent wat je gaat doen.

In de vorige bestuursperiode is al begonnen met netwerksturing. Het woord geeft al aan dat we niet alleen aan het roer zitten: we zijn één van de partijen in het netwerk. Maar natuurlijk wel met een eigen

positie, een eigen rol en eigen opvattingen. Wij vinden het ónze verantwoordelijkheid – en dat bevestigen veel van de partners die we gesproken hebben – om te staan voor provinciebrede belangen. Dat betekent dat we partijen en initiatieven vanuit de samenleving aan elkaar verbinden en ervoor zorgen dat er gezamenlijke processen op gang komen voor die opgaven die alle inwoners raken. Maar ook dat we de relaties onderhouden met de buurprovincies en Vlaanderen, en het gezicht van Zeeland naar buiten te zijn.

Daarnaast gaan we natuurlijk door met het werk dat de afgelopen jaren in gang is gezet. Niet blijven hangen in bedenken hoe het zou moeten, maar samen aan de slag in uitvoeringsprogramma’s en projecten. De Omgevingsvisie 2021, die we samen met alle andere relevante partijen willen ontwikkelen, is het overkoepelende kader van waaruit we werken. Onze kerntaken liggen vooral in het ruimtelijke en economische domein. Op die gebieden zijn wijzelf bij uitstek aan zet om – samen met anderen – goede resultaten te boeken voor Zeeland. Dat betekent overigens niet dat wij daarin ook per definitie het voortouw nemen. We zullen steeds zoeken naar de goede rol¹: wat doen we zelf (omdat we het wettelijk gezien moeten, of omdat het gewoon ons werk is), waar nemen we het voortouw in samenwerking of kiezen we voor netwerksturing en waar sluiten we aan in samenwerkingen waar anderen het initiatief hebben? Dit alles doen we met ondersteuning van een compacte, slagvaardige en flexibele organisatie.

Tot slot. Hoe wij ook te werk gaan, wat onze rol ook is: altijd hebben wij oog voor kwetsbare groepen en voldoen wij bijvoorbeeld zoveel mogelijk aan het VN-verdrag over de rechten van personen met een beperking. Er is geen plaats voor discriminatie en iedereen kan en mag meedoen in onze Zeeuwse samenleving. Dat betekent overigens ook dat we iedereen vragen naar vermogen bij te dragen aan die samenleving.

¹ ZIE: “EXPLICIETE POLITIEK”, 2019, NSOB IN OPDRACHT VAN PROVINCIE ZEELAND.

Samen...

Strategische opgaven

Samen werken aan de energietransitie

Op weg naar huis nog even de auto voltanken. Eenmaal thuis heeft de slimme thermostaat van de HR-ketel ervoor gezorgd dat het huis op een aangename temperatuur is. De wok op de grote brander, en een half uurtje later is het eten klaar.

De dagelijkse gang van zaken in tal van huishoudens. En toch zal daar de komende jaren veel in veranderen.

Het energiegebruik in Zeeland is 125 PJ. Ter vergelijking: dit is evenveel als Groningen en Friesland bij elkaar opgeteld. Dit heeft te maken met het grote energieverbruik in de industrie:

- Industrie 85 PJ
- Verwarming 15 PJ
- Mobiliteit 15 PJ
- Elektriciteit 10,5 PJ

Van het Zeeuwse elektriciteitsverbruik, wordt momenteel ca de helft duurzaam opgewekt.

Waarom

Het klimaat verandert. De zeespiegel stijgt en de bodem daalt. Fossiele grondstoffen worden schaars. Daarom is wereldwijd, in Europees én nationaal verband afgesproken om de CO₂-uitstoot te beperken. De klimaatafspraken uit Parijs zijn voor Nederland vertaald naar concrete CO₂-doelstellingen: 49% minder CO₂-uitstoot in 2030 en 95% in 2050. Daar heeft ook Zeeland zich aan verbonden. Dat betekent dat de transitie van fossiele energie naar duurzame energie is ingezet.

Onze visie

Wij nemen onze verantwoordelijkheid om het Zeeuwse deel van de klimaatopgave te realiseren. In het huidige omgevingsplan staat al dat we in 2030 onze eigen Zeeuwse behoefte aan elektriciteit duurzaam willen opwekken. Op dit moment gebeurt dat voor zo'n 50%. In het Zeeuwse energieakkoord uit 2017 is over de particuliere woningvoorraad afgesproken dat de verwarming van gebouwen in 2045 aardgasvrij

moet zijn. Uit het klimaatakkoord kunnen verdere afspraken komen. Voor ons geldt als uitgangspunt dat die afspraken haalbaar, betaalbaar en uitvoerbaar moeten zijn. En dat er in EU-verband een gelijk speelveld is voor alle landen.

Grootste energiegebruiker in Zeeland is de industrie. Smart Delta Resources (SDR) is een platform voor en door grote industriële bedrijven dat zich, naast energiebesparing en uitwisseling van restproducten, richt op een CO₂-vrije industrie in 2050. De bedrijven hebben daar zelf een *roadmap* voor gemaakt, die wij ondersteunen en helpen uitvoeren.

Wij zien de energietransitie ook als een economische kans om innovatief om te gaan met het duurzaam opwekken van energie. Zeeland kan bij uitstek een proeftuin zijn voor experimenten rond duurzame energie. Denk aan getijdenenergie of aan een eerste grootschalige fabriek voor "groene" waterstof, die met duurzame energie wordt gemaakt.

De energietransitie kan alleen slagen als alle partijen samenwerken. Alleen door intensieve samenwerking binnen de regio kunnen we de klimaatdoelen halen en vasthouden. Als overheid zullen we de handen ineen moeten slaan met burgers, onderwijs en bedrijfsleven. Een belangrijk uitgangspunt voor ons is dat iedere Zeeuw de mogelijkheid moet hebben om mee te doen.

Wat willen we in elk geval doen?

► **We gaan door op de ingeslagen weg: met onze partners maken we een breed gedragen Regionale Energiestrategie (RES) voor hernieuwbare elektriciteit, aardgasvrije verwarming en duurzame mobiliteit in Zeeland. Die regionale energiestrategie moet eind 2019 klaar zijn. Elementen die wij daarin van belang vinden, zijn onder meer:**

- Voorlichting, educatie, bewustwording en participatie van inwoners. Waar mogelijk en wenselijk ondersteunen we regionale initiatieven, zoals energiecoöperaties.
- Energiebesparing. Bijvoorbeeld het terugdringen van de warmtevraag in woningen door isolatie, of door het gebruiken van restwarmte van industrie voor verwarming. Alles wat bespaard wordt, hoeft immers niet opgewekt te worden.

- Voor windmolens houden we vast aan het beleid voor windenergie uit het Omgevingsplan 2018: windmolens groter dan 21 meter alleen in concentratiegebieden. En op zee alleen buiten de 12-mijlszone, wat overigens een Rijksbevoegdheid is. Specifiek bij nieuwe plannen voor wind op zee pleiten we voor het ontzien van visgronden; bij bestaande windparken voor het mogelijk maken van het vissen tussen windmolens.
  - Voor zonne-energie werken we met de “zonneladder”, met het huidige omgevingsplan en de huidige omgevingsverordening als uitgangspunt. Bij inpassing kiezen we zoveel mogelijk voor hoofdinfrastructuur en infra-knooppunten en zo min mogelijk voor landbouwgrond. Een efficiënte aansluiting op het elektriciteitsnet kan een factor in de ruimtelijke afweging zijn.
  - Langer openhouden van de kerncentrale is bespreekbaar² in relatie tot het terugdringen van de CO₂-uitstoot, als het Rijk daarin zijn verantwoordelijkheid óók neemt. Ontwikkelingen richting thorium als alternatieve vorm van kernenergie volgen we met interesse, om zo mogelijk de kansen voor Zeeland te benutten. We rekenen er echter niet op dat deze techniek vóór 2040 commercieel beschikbaar is.
- ▶ **Daarnaast blijven we de grote industriële bedrijven actief steunen bij verduurzaming via het platform Smart Delta Resources. Opslag van CO₂ onder de grond steunen we, mits de opslag veilig en niet onder bewoonde gebieden plaatsvindt. In het waterstofdossier geven we absolute prioriteit aan het industriële verbruik: de komende jaren maken we werk van het vergroenen van de bestaande Zeeuwse waterstofvraag (elektrolyse).**
- ▶ **Er is een dekkend netwerk nodig van laadpalen voor elektrische voertuigen. Dat is een forse opgave die wij samen met gemeenten, netbeheerders en de markt bekijken.**

² DE PVDA IS NIET VOOR LANGER OPENHOUDEN VAN DE KERNCENTRALE

Klimaatadaptatie: samen inspelen op een veranderend klimaat

Het is al ruim een week tussen de 25 en 30 graden. Lekker hoor! Zo het zwembadje voor de kinderen maar weer eens vol laten lopen. Vinden ze fijn. Al is die warmte natuurlijk wel funest voor je gras. Daarom vanavond nog even flink sproeien. Dat sproeiverbod gold toch alleen voor boeren? Nou, in elk geval is de tuin voor een groot deel bestraat. Dat scheelt water! Maar niet als het hard regent, want dan kan het water weer niet weg. Maar dat is nu nog even niet aan de orde. Voorlopig blijft het mooi weer...

Waarom

De klimaatverandering heeft verschillende effecten die soms tegenstrijdig lijken: zowel de kans op wateroverlast, hitte, droogte als op overstromingen neemt toe. De eerste drie daarvan maakten we in 2018 mee, in een tijdsbestek van een paar weken. Dat levert risico's op, variërend van meer sterfgevallen in verzorgingshuizen tot verlies van oogsten. De gevolgen van klimaatverandering spelen zowel in het bebouwde als in het landelijk gebied, en heeft effecten op tal van terreinen. Klimaatadaptatie is daarom een opgave die alleen door alle partijen samen opgepakt kan worden.

Onze visie

De Zeeuwse aanpak is erop gericht om in 2050 voor iedere Zeeuw de ruimte zodanig te hebben ingericht dat we voorbereid zijn op extreme regenval, langdurige droogte, een grotere kans op hittegolven en een toename van het overstromingsrisico. Dat is in lijn met het voorkeursscenario van de landelijke Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie. Omdat het – eveneens landelijke – Deltaprogramma en de voorkeursstrategie de komende jaren worden herijkt, is het belangrijk de Zeeuwse belangen daarin te borgen. In deze aanpak faciliteren en stimuleren wij een proces dat moet leiden tot een gezamenlijke – provinciebrede – strategie, waarbij een belangrijke rol is weggelegd voor waterschap en gemeenten. Die strategie leggen we vast in de Omgevingsvisie, de uitvoering ervan in de Omgevingsverordening. Voor de aanpak van de effecten van droogte en beschikbaarheid van zoet water hebben wij een regierol, die we in samenspraak met het

waterschap invullen. Voor zoet water is Zeeland vooral aangewezen op het benutten van het neerslagoverschot. In de afgelopen jaren hebben we praktijkkennis opgedaan via de proeftuin zoetwater. Die proeftuin versterken we, onder meer via mogelijkheden binnen Europese programma's zoals het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Als het gaat om waterveiligheid en wateroverlast zien we onze uitvoeringsrol in het toepassen van ruimtelijkeordeningsprincipes, het opstellen van normen en het experimenteren en vermarkten van opgedane kennis.

Wat willen we in elk geval doen?

- ▶ **Alle overheden (Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten) hebben in het landelijke Deltaprogramma afgesproken stresstesten te doen om de risico's van klimaatverandering scherp in beeld te brengen. Nog dit jaar ronden wij die af, en doen we ervaring op met concrete oplossingsrichtingen, gericht op zowel particulieren als ondernemers.**
- ▶ **Bij deze risicodialoog betrekken we heel nadrukkelijk de inwoners van Zeeland. Daarna voeren we het gesprek met alle partners over oplossingen en kosten, en investeren in kennisontwikkeling. In 2020 leidt dat tot een gezamenlijke adaptatiestrategie, waarvan de uitgangspunten een plaats krijgen in de Omgevingsvisie. De concrete maatregelen voeren we uit in de periode tot 2050.**
- ▶ **Concrete voornemens zijn verder:**
  - Ontwikkelen van een instrumentarium om gevolgen van klimaatverandering ruimtelijk te vertalen. Een van die zaken is het opstellen van normen voor regionale waterkeringen en voor wateroverlast. Daar wordt nu aan gewerkt. Afronding ervan vindt plaats in de zomer van 2020.
  - Intensiveren van de proeftuin zoet water met tenminste vijf projecten en het investeren in kennisdeling voor gebruikers.
  - Opstellen van een deltaplan zoet water in 2019, gericht op het beschikbaar krijgen en houden van zoetwater het hele jaar door.
  - Samen met gemeenten subsidiemogelijkheden uitbouwen voor klimaatadaptatiemaatregelen, zoals groene schoolpleinen en groene daken, passend in de klimaatadaptatiestrategie.

Samen werken aan slimme mobiliteit

's Ochtends om 6.49 uur pak je lijn 23 van bushalte Meerkotsedijk in Heinkenszand naar het station in Goes. Niet zo druk in de bus. Is het eigenlijk nooit rond deze tijd. In Goes heb je precies genoeg tijd om de trein te nemen en een klein kwartiertje later sta je in Krabbendijke. Totale reistijd: 40 minuten. De gewoonste zaak van de wereld. Toch...?

Waarom?

Om mee te doen in de maatschappij moet je je kunnen verplaatsen: naar het werk, naar school, naar de winkel. Goede bereikbaarheid is daarom cruciaal voor de leefbaarheid en vitaliteit van Zeeland. Veel mensen kunnen zelf in hun vervoer voorzien, en voor de lange afstand is de trein een prettig alternatief voor de eigen auto. Maar de afgelopen jaren neemt het gebruik van het openbaar busvervoer, met vaste routes en vaste tijden, steeds verder af: het aantal jongeren neemt af, het gebruik van de e-bike neemt toe en ouderen blijven langer autorijden. Daarom past het vervoerssysteem zoals het nu werkt steeds minder bij de huidige tijd. De behoeften van inwoners en toeristen vragen om andere, nieuwe oplossingen. Zoals we eerder ook de haltetaxi in het leven hebben geroepen.

Dat betekent dat we opnieuw moeten nadenken over een ideale mix van huidige en nieuwe vervoersmogelijkheden. Want aan nut en noodzaak van goed vervoer – als randvoorwaarde voor ontmoeting tussen mensen uit verschillende gebieden – twijfelt niemand.

Onze visie

De uitdaging voor de komende jaren is de stap te maken naar slimme mobiliteit. Hierbij stemmen we het aanbod af op de vraag naar betaalbaar vervoer. Dat doen we door een samenspel van innovatieve technologische systemen en klassieke vervoersvormen (bus, trein, boot).

De trein is belangrijk voor de verbindingen binnen Zeeland, maar ook voor de relatie met de Randstad en Noord-Brabant. Die functie willen we versterken. Het busvervoer binnen Zeeland en van en naar omliggende regio's is vooral belangrijk voor mensen die geen alternatief hebben. Fiets en (deel)auto kunnen voor een steeds groter deel voorzien in het vervoer binnen Zeeland. Technologische

ontwikkelingen zorgen ervoor dat de nadelen van auto en fiets minder groot worden: elektrische voertuigen leveren geen uitstoot meer op, en de e-bike vergroot de actieradius van de fietser aanzienlijk. Initiatieven uit de markt, zoals het delen van elektrische voertuigen, creëren aanvullende mogelijkheden. Maar niet iedereen heeft een auto of kan fietsen. De groep die afhankelijk is van de bus wordt steeds kleiner, maar ook hen willen we een – voor henzelf en voor ons – betaalbare voorziening bieden.

Wat willen we in elk geval doen?

- ▶ In de afgelopen maanden hebben heel veel mensen en organisaties hun licht op (de toekomst van) het openbaar vervoer laten schijnen. Al die gedachten en ideeën krijgen een plaats tijdens een conferentie in het najaar van 2019.
- ▶ We gaan door met de ontwikkelagenda “Van openbaar vervoer naar slimme mobiliteit”, die we voor het einde van 2019 af willen hebben. Die ontwikkelagenda gaat zowel over het reizen binnen Zeeland als van en naar omliggende gebieden. Onderdeel daarvan is in ieder geval de stap van het huidige openbaar vervoer naar slimme mobiliteit: hoe zorgen we ervoor dat mensen van deur tot deur komen? Dat kan zowel met publieke als private initiatieven. We streven naar integratie van openbaar vervoer en doelgroepenvervoer, en naar één afrekenstelsel voor de hele reis. Het openbaar vervoer moet zowel voor de reiziger als voor ons betaalbaar zijn. Uiteraard is de concessie van Connexxion ook onderwerp van het nadenken over te maken keuzes.
- ▶ Voor het spoor blijven we richting het Rijk en NS/ProRail (via het MIRT-overleg en de spoortafel) pleiten voor een snellere spoorverbinding. Daarbij houden we twee dingen goed in het oog: met een snellere treinverbinding kunnen mensen sneller Zeeland in (elders wonen, hier werken of studeren), maar ook sneller uit (hier wonen, en elders studeren of werken). Om ook meer mensen naar Zeeland toe te krijgen, zullen we dus ook moeten zorgen dat mensen naar Zeeland willen reizen. Daarnaast houden we oog voor het effect op regionale spoorreizigers van en naar de kleinere stations.
- ▶ Met Vlaanderen werken wij aan verbetering van het grensoverschrijdend vervoer.

- ▶ We onderzoeken of snelbussen een goed middel zijn om scholieren en studenten vanuit Schouwen-Duiveland en Zeeuws-Vlaanderen sneller naar bijvoorbeeld Scalda, Hoornbeek College en Hogeschool Zeeland te brengen.
- ▶ In de komende jaren gaan we door met bestaande pilots rond deelfietsen, deelauto's, slim scholierenvervoer en kleinschalig vervoer. Bovendien starten we nieuwe pilots waarin beschikbare data een steeds grotere rol gaan spelen bij de ontwikkeling van nieuwe of andere vormen van mobiliteit. Dat is ook afgesproken met het Rijk. Zo bezien we wat werkt en een plek kan krijgen richting toekomstbestendig vervoer.
- ▶ In 2024 loopt zowel de treinconcessie als onze eigen busconcessie af. Op beide moeten we ons voorbereiden. Dat kan alleen in samenwerking met en betrokkenheid van veel partijen – zowel lokaal, regionaal als landelijk.

  AFSTAPPEN

Samen werken aan ruimtelijke kwaliteit

“Wat ontzettend gaaf zeg, zo’n helikoptervlucht over Zeeland. Van bovenaf heb je echt een ander zicht op het Zwin, en de ruimte van Zeeuws-Vlaanderen. Wat lijken die boten op de Westerschelde klein! Grappig, hiervandaan zijn die windmolens net een hekje om de haven heen. Daar voor ons Goes: kijk, ze zijn aan het bouwen op dat bedrijventerrein. Is dat een rijtje zonnepanelen langs die weg? Misschien zien we straks ons huisje wel op Schouwen. Zwarte muren, rood dak: typisch Zeeuws.”

Waarom

In Zeeland bepalen water, landbouw, wonen, industrie en recreatie grotendeels het ruimtebeslag en de kwaliteit van de ruimte. Maar: die kwaliteit staat onder druk. Door verstedelijking, bodemdaling, schaalvergroting in de landbouw en afname van de biodiversiteit. Als we die kwaliteit willen behouden, dan moeten we ons steeds afvragen: wat mag waar wel en waar niet, hoe beïnvloedt dat elkaar over en weer, wat zijn de effecten op milieu, landschap, economie enzovoorts?

Dat samenspel wordt nu geregeld door tal van wetten en regelingen, waarbij de verantwoordelijkheid telkens bij een andere overheid ligt. Voor inwoners en bedrijven is vaak niet helder waar ze moeten zijn. Vanaf 1 januari 2021 wordt het aanvragen van vergunningen voor hen een stuk eenvoudiger. Al die regelingen komen namelijk in één wet samen – de Omgevingswet – en er komt één loket voor alle vragen, klachten, vergunningen etc. Dat loket is de gemeente. De filosofie is niet meer “dat past niet in het beleid”, maar “kunnen we tegemoet komen aan dit verzoek?” Dat vraagt nogal wat van de samenwerking tussen overheden onderling en de wisselwerking met maatschappelijke partners. Het denken vanuit de Omgevingswet vraagt naast vernieuwing op inhoud ook om een andere manier van denken en doen. Gemeenten, provincies en het Rijk moeten een Omgevingsvisie vaststellen, die is afgestemd met de andere overheden. De Zeeuwse Omgevingsvisie 2021 – en de bijbehorende Omgevingsverordening – moet uiterlijk in 2020 door Provinciale Staten worden vastgesteld.

Onze visie

De uitdaging is om samen met alle partijen te komen tot een Zeeuwse Omgevingsvisie, die niet alleen door iedereen gedragen

wordt maar ook voor iedereen bruikbaar is. In de agenda voor die visie zijn 39 thema’s verzameld die een plek moeten krijgen. Dat gaat van monumenten tot aan grote projecten, van havens tot leefbaarheid, en van de aanpassing op het klimaat tot aan het beleid rond woningen. De samenhangende ambities op al die terreinen – met 2050 als horizon voor trends en ontwikkelingen, binnen en buiten Zeeland – geven richting aan de beslissingen voor de korte termijn. Als ergens geldt dat er sprake moet zijn van “samenwerken als één overheid” is het hier.

Wat willen we in elk geval doen?

- ▶ **We gaan door met het huidige proces, waarin we met de partners werken aan bouwstenen voor de Omgevingsvisie 2021. Dat doen wij via verschillende gebiedstafels, bijvoorbeeld ‘landelijk gebied’, ‘stedelijk gebied’, ‘havens en industriegebieden’ en ‘kust en deltawateren’. De spelregels voor deze tafels zijn gezamenlijk opgesteld. We ondersteunen partners die het initiatief nemen om andere bouwstenen voor de Omgevingsvisie 2021 uit te werken.**
- ▶ **Pilots voor een gezamenlijk ontwikkelingsperspectief rond wonen, het Veerse Meer, de regionale energiestrategie en de strategie voor de klimaatadaptaties vormen ook bouwstenen voor de Omgevingsvisie 2021.**
- ▶ **De Zeeuwse standpunten brengen we in bij de nationale Omgevingsvisie. Daarbij dragen we in ieder geval de Kanaalzone en wellicht ook de kustzone voor als ‘nationaal perspectiefgebied’ binnen de landelijke Omgevingsvisie. Zo’n perspectiefgebied is een plek waar meerdere prioriteiten samen komen en waar vanuit nationaal perspectief een integrale en gezamenlijke aanpak noodzakelijk is.**

Samen Zeeland Zichtbaar maken

Een willekeurig studentencafé in Utrecht.....

“Hé, jij komt toch uit Zeeland?”

Blij dat je hier bent, zeker? Haha.”

“Nou, zodra ik hier klaar ben met mijn HBO-V, ga ik wel terug hoor.”

“Terug? Kom je daar aan werk dan? Is toch niks te beleven, behalve wat strand. Nou vooruit, Concert at Sea vond ik leuk.”

“Man, je wil niet weten wat daar allemaal te doen is.

Werk zat, mooie omgeving, veel goedkopere huizen dan hier. Maar dat houden we wat stil, anders wil iedereen erheen.”

Waarom

In Zeeland is het uitstekend wonen, leven en werken. Maar buiten Zeeland weet lang niet iedereen dat. Het imago van Zeeland is nog te veel: leuk voor een weekendje, maar ver weg, niet veel te beleven, geen werk en oude woningen in lege gebieden. Het vergt een lange adem om dat beeld bij te stellen.

Tegelijkertijd staat Zeeland voor grote uitdagingen als het gaat om het vinden van personeel. Want er is natuurlijk wel degelijk werk. Veel werk. Bedrijven hebben nu al moeite om aan voldoende en goed opgeleid personeel te komen. In de komende jaren loopt het tekort naar verwachting op tot zo'n zesduizend arbeidskrachten.

Dat is niet alleen op te lossen met het opleiden van jongeren en bijscholen van mensen die nu geen werk hebben. We zullen ook mensen van buiten Zeeland moeten halen. Dat betekent dat mensen óók naar Zeeland moeten willen komen om zich hier blijvend te vestigen.

Onze visie

Zeeland – Land in Zee – met zijn afwisseling van water en land is een uniek woon- en leefgebied. De situatie op de Zeeuwse arbeidsmarkt verschilt niet wezenlijk van die in andere delen van Nederland: overal is het moeilijk om aan goed personeel te komen. En wij hebben geen grote universiteit of een grote stad als trekker. We moeten echt alle zeilen bijzetten. Alle overheden, bedrijven, onderwijsinstellingen en onderzoeksinstituten moeten hieraan bijdragen.

Wij zien drie hoofdlijnen: mensen die nu geen werk hebben begeleid naar werk, het opleiden en vasthouden van jongeren –

van binnen én buiten Zeeland! – in sectoren waar tekorten zijn, en mensen van buiten Zeeland verleiden zich hier te vestigen. Voor dat laatste moeten we Zeeland goed neerzetten, waarbij het unieke wordt benadrukt: wat is Zeeland écht, en wat heeft Zeeland daadwerkelijk te bieden?

Voor een samenhangende aanpak is de provincie bij uitstek de partij die alle lijnen bij elkaar kan brengen. Want de identiteit wordt bepaald door het échte aanbod van wonen, landschap en natuur, economie, cultuurhistorie en evenementen.

En als we jongeren in Zeeland willen opleiden, moeten ze ook bij de onderwijsinstellingen kunnen komen. Daar ligt een samenhang met de vraagstukken rond de bereikbaarheid per openbaar vervoer: trein, boot en mogelijk snelbussen naar bijvoorbeeld Scalda, Hoornbeek College en de Hogeschool Zeeland.

Wat willen we in elk geval doen?

- ▶ **We gaan door met het aanvalsplan arbeidsmarkt, zoals dat vorig jaar is ingezet. Opleiden van mensen die nu geen werk hebben, inzetten van statushouders, opleiden van jongeren en het aantrekken van mensen van buiten Zeeland. Waarbij we in samenwerking met de gemeenten voor die laatste groep moeten zoeken naar passende huisvesting.**
- ▶ **We blijven de onderwijs- en kenniseconomie versterken. De afgelopen jaren zijn via het programma Campus Zeeland projecten en nieuwe opleidingen gerealiseerd die goed aansluiten bij het DNA van Zeeland: water, energie en food/biobased. Die lijn zetten we door, onder meer door het versterken van de samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen. Ook blijven we investeren in innovatief en toekomstbestendig onderwijs en onderzoek. De bestaande kennis- en innovatienetwerken versterken we en bouwen we uit.**
- ▶ **De VVV richt zich op toeristische promotie en Impuls op acquisitie van bedrijven. In aanvulling daarop gaan we, samen met deze en andere partijen, een krachtige organisatie opzetten die zich richt op potentiële nieuwe inwoners. Een dergelijke organisatie zou in ieder geval het volgende moeten opleveren:**
  - een overkoepelende strategie om Zeeland te promoten als aantrekkelijk gebied voor werken, studeren en wonen/leven.

Dit in nauwe samenwerking met bijvoorbeeld VVV, Invest in Zeeland en onderwijsinstellingen.

- een strategie om (potentiële) vestigers te vinden, begeleiden en te faciliteren, en Zeeuwse forensen over te halen in Zeeland te gaan werken.
- een digitaal platform, waar alle informatie over werken, studeren, wonen en recreëren zichtbaar is, dat de marketingorganisatie bij bovenstaande taken ondersteunt. Daarbij is het van belang dat het gebruik van verkregen data van bezoekers past binnen de geldende wettelijke kaders: wie

- mag welke gegevens waarvoor verzamelen en gebruiken?
- We zetten onze Zeeuwse evenementen op het gebied van cultuur, muziek, sport, en onze relatie-evenementen – naast de waarde die zij uit zichzelf al hebben – ook in als middel om de doelstellingen van Zichtbaar Zeeland te bewerkstelligen.

...verschil...

*Uitvoeringsprogramma's
en projecten*

...verschil...

Verschil maken we ook door verder te gaan met de uitvoering van de inhoudelijke lijnen die in de vorige periode al zijn ingezet. Natuurlijk wel met nieuwe accenten. Meer daarover hieronder.

In het vorige hoofdstuk hebben we beschreven waar wij de grote opgaven voor Zeeland zien. Uiteraard zijn die grote opgaven en onderstaande thema's niet los van elkaar te zien: die beïnvloeden elkaar over en weer. Uiteindelijk moet alles wat wij doen bijdragen aan een nog beter Zeeland voor de mensen die hier wonen, werken en leven. "Samen verschil maken" betekent óók dat we telkens de samenwerking zoeken met én input vragen van anderen, en dat we steeds opnieuw onze rol bepalen: wat doen we (zelf) omdat het wettelijk onze taak is, waar nemen we initiatief omdat we kansen zien, wanneer pakken we problemen samen met anderen aan, en wanneer laten we het voortouw aan anderen?

Toekomstbestendig wonen

Hoewel de bevolkingsomvang volgens de laatste prognoses relatief stabiel blijft, verandert de samenstelling wel door allerlei ontwikkelingen. De vergrijzing en ontgroening zetten door, en mede daardoor ook de groei van het aantal een- en tweepersoonshuishoudens. De vraag naar arbeidskrachten voor het Zeeuwse bedrijfsleven zal deels moeten worden opgelost met arbeidsmigranten: mensen die van buiten Nederland en soms zelfs van buiten Europa hiernaartoe komen. Deze (tijdelijke) arbeidsmigranten hebben specifieke woonbehoeften, waar in de huidige situatie niet altijd goed in kan worden voorzien. Wij ondersteunen de gemeenten bij het vinden van geschikte locaties. Al deze ontwikkelingen samen leiden ertoe dat er een *mismatch* ontstaat: het huidige woningbestand sluit steeds minder goed aan op de veranderende behoefte en vraag. Op bepaalde locaties dreigt verkrotting. Bovendien vraagt de energietransitie om het verduurzamen van de huidige woningvoorraad.

Voor nieuwe woningen is het belangrijk dat gebouwd wordt voor de vraag. Dat betekent dat er aandacht moet zijn voor starters, kwetsbare groepen en mensen die particulier willen huren. De concentratie van nieuwe woningen zal in de steden en groeikernen liggen, maar in kleinere kernen moet ook gebouwd kunnen worden om de natuurlijke groei op te vangen.

Wij gaan in ieder geval door met de provinciale impuls wonen (PIW)

om woningen te saneren en te vernieuwen. De verduurzaming van bestaande woningen en de verbetering van de match tussen vraag en aanbod van woningen is een vraagstuk waarbij ook de gemeenten een belangrijke rol spelen.

Regionale economie

De Zeeuwse economie steunt op verschillende pijlers. Sterke havens, een veelzijdige toeristisch-recreatieve sector, een gevarieerde detailhandel, een traditioneel sterke en innovatieve landbouw- en visserijsector en een stevig industriecluster. Al deze sectoren worden beïnvloed door de digitalisering en de gevolgen van energie- en klimaatdoelstellingen. Voor de komende jaren lopen daarom innovatie en circulaire economie als rode draden door het hele economische beleid heen. Bijvoorbeeld: net zoals SDR (Smart Delta Resources) een *roadmap* heeft gemaakt om te komen tot een CO2-neutrale industrie, moet er ook een *roadmap* worden opgesteld die op termijn tot een volledig circulaire economie leidt.

Belangrijke partners zijn Economische Impuls Zeeland en de Economic Board Zeeland. De eerste bij het behouden en binnenhalen van bedrijven, en bij het ondersteunen van starters (denk aan initiatieven als Dockwise). De tweede voor de strategische samenwerking tussen ondernemers, onderwijs en overheden. De provincie ondersteunt deze partners ook de komende jaren.

Havens en industrie

Met North Sea Port beschikt Zeeland, samen met Gent, over een internationaal havenbedrijf. De Kanaalzone is een belangrijke economische motor. Er liggen grote uitdagingen voor de bedrijven als het gaat om circulaire economie en het duurzaam voorzien in de energiebehoefte. Anderzijds opent de Kanaalzone ook een economisch perspectief naar het zuiden. Wij dragen de Kanaalzone daarom ook voor als zogenoemd 'nationaal perspectiefgebied' binnen de landelijke Omgevingsvisie.

Via de Tractaatweg is de verbinding naar het zuiden al versterkt, maar ook verder bezien we wat er mogelijk is om de bereikbaarheid en het vestigingsklimaat in de Kanaalzone te versterken. Het realiseren van een goederenspoorlijn op de oostelijke kanaaloever kan een belangrijke verdere impuls geven. De verbindingsboog Zeeland-Antwerpen is belangrijk voor bedrijven in het Vlissingse havengebied. Via Impuls investeren we ook in internationale handelsbevordering.

Landbouw, visserij en fruitteelt

Landbouw, visserij en fruitteelt zijn niet alleen belangrijke economische sectoren in Zeeland maar ook bepalend voor het beeld van Zeeland. Door innovatie en kennisontwikkeling zijn deze sectoren internationaal toonaangevend. Daarom willen wij het kwaliteitskeurmerk voor Zeeuwse producten, Zeker Zeeuws, doorontwikkelen, en blijven wij initiatieven zoals Food Delta Zeeland en het "groene" onderwijs ondersteunen.

Waar mogelijk ondersteunen wij de visserijsector, bijvoorbeeld wat betreft de gevolgen van een mogelijke Brexit, en de problemen rond de pulskorvisserij en de schelpdiercultuur. Daarnaast onderschrijven wij het pleidooi van de sector voor een goede ruimtelijke afstemming tussen de windmolens op zee en de visgronden, maar ook als het gaat om de innovaties die de sector zelf initieert. In samenspraak met de sector voeren wij de visserijagenda uit, waarin onder meer aandacht is voor kansen die ontstaan door de doorlaat in de Brouwersdam en de uitvoering van het plan Oesterboorder.

Zeeland heeft een leidende positie als het gaat om aquacultuur: initiatieven op het snijvlak van landbouw en visserij, denk aan duurzame viskweek op land en zilte teelten. Die leidende positie blijven we ondersteunen en willen we verder uitbouwen.

Van de landbouwsector wordt de komende jaren veel gevraagd. De vraag naar hoogwaardige landbouwproducten neemt toe terwijl de prijzen onder druk staan. Tegelijkertijd heeft volhoudbare landbouw ook een wisselwerking met zowel de natuur (natuurinclusieve landbouw, herstel biodiversiteit) als met de klimaatopgave (terugdringen uitstoot uit stallen en CO₂-opslag in gewassen en de bodem). Om bij al deze ontwikkelingen economisch rendabel te kunnen blijven produceren, is onder meer voldoende zoet water essentieel. Daar maken we via de opgave klimaatadaptatie een plan voor.

We spelen in op de kansen die de nieuwe periode van het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid de komende jaren biedt door actief te participeren in het nationaal strategisch plan.

Recreatie en toerisme

De ruggengraat van de toeristische sector wordt gevormd door kleine en middelgrote familiebedrijven. Zij beseffen als geen ander dat Zeeland met zijn toeristisch product goud in handen heeft. Hun verwevenheid met de maatschappij moeten we koesteren.

Wij ondersteunen de sector bij innovatieve ideeën en plannen, en geven ruimte voor kwaliteitsverbeteringen. Daarnaast blijven we ook investeren in wandel-, fiets- en ruiterspaden, en bezien we of het mogelijk is om samen met gemeenten en Rijkswaterstaat stranden te behouden via zandsuppleties.

Onze partners hebben onze regisseursrol bij de totstandkoming van de Kustvisie erg gewaardeerd. In die Kustvisie zijn natuur- en landschappelijke waarden in balans gebracht met kwaliteitsverbetering in de toeristische sector en leefbaarheid. De provincie heeft partijen verbonden en het proces ondersteund. Deze aanpak willen wij ook in andere gebieden van Zeeland verder toepassen, bijvoorbeeld rond de randen van de Deltawateren. Het is van belang dat de samenwerking ook bij de uitvoering in stand blijft.

Kenniseconomie

Kennis en innovatie worden steeds belangrijker factoren in de economie, met doorwerking vanaf zzp'ers en mkb tot aan de grote multinationals. Een van de onderdelen van Campus Zeeland is het realiseren van kennis- en innovatienetwerken, waarin bedrijven, kennisinstellingen en overheden in de belangrijke sectoren van de Zeeuwse economie met elkaar werken aan innovatie en de invulling van nieuwe opleidingen. Door die robuuste netwerken kunnen bedrijven en kennisinstellingen ook beter dan nu gezamenlijk inspelen op Europese middelen. Wij willen die kennis- en innovatienetwerken ondersteunen, versterken en waar mogelijk verbreden.

Digitale agenda

Verzamelen van data en die omzetten in informatie, bijvoorbeeld om overheden en ondernemers te ondersteunen bij het maken van plannen, zijn twee aparte zaken. Momenteel is een kwartiermaker aan de slag om na te gaan hoe we beide zaken het beste kunnen organiseren. Bij dat onderzoek zijn onder andere ZB|Planbureau, University College Roosevelt (UCR) en Hogeschool Zeeland (HZ) betrokken. Doel is te komen tot een sterke, onafhankelijke organisatie. Nog in 2019 wordt hierover een beslissing genomen.

Digitale bereikbaarheid wordt een steeds belangrijker factor, ook vanuit een oogpunt van leefbaarheid: zonder internet wordt het lastig om mee te doen in de maatschappij. Wij willen de uitrol van breedband in heel Zeeland verder afronden. Daarnaast bereiden wij ons voor op toekomstige ontwikkelingen op dit gebied.

Digitale ontwikkelingen werken door op allerlei terreinen. Bijvoorbeeld op het gebied van mobiliteit worden daardoor andere

oplossingen mogelijk. Maar online winkelen en laten thuisbezorgen leiden tot andere goederenstromen dan het bevoorraden van winkels. In de komende periode ontwikkelen we in een digitale agenda een visie, die ingaat op welke effecten er allemaal zijn, hoe die doorwerken in het werk van de provincie, en hoe we ons als provincie willen verhouden tot al die ontwikkelingen. Dan gaat het niet alleen om inhoudelijke vraagstukken, zoals toekomstige digitale bereikbaarheid, maar ook om ethische vraagstukken rondom gebruik, eigenaarschap en veiligheid van het beheer van data.

Bereikbaarheid en mobiliteit

Om te kunnen deelnemen in de maatschappij moeten mensen zich kunnen verplaatsen: van huis naar werk, school, winkels, familie, de vereniging enzovoorts. Steeds meer mensen kunnen zelf hun vervoer regelen, via de auto of een e-bike. Welke rol het openbaar vervoer in wisselwerking met andere vervoerswijzen moet spelen wordt onderzocht in de strategische opgave, die in hoofdstuk 2 benoemd is. De ingezette lijnen rond de Westerscheldeferry en de Westerscheldetunnel zetten we door.

Wegeninvesteringen

Ook de komende jaren werken we verder aan het verbeteren van de infrastructuur, onder meer om het vestigingsklimaat in Zeeland voor bedrijven en de verkeersveiligheid te versterken. Ons uitgangspunt blijft dat zware doorgaande verkeersstromen zoveel mogelijk om Zeeland heen worden geleid. Nog dit jaar maken we een keuze voor een van de uitvoeringsvarianten van de Zanddijk (N673), zodat de werkzaamheden daadwerkelijk kunnen starten. Daarnaast werken we deze periode toe naar een besluit over een betaalbare oplossing voor de Deltaweg (N256), gericht op verkeersveiligheid en doorstroming.

Het verbeteren van fietspaden en landbouwroutes zetten we door, net als verbeteringen in het verkeers- en incidentmanagement.

Verkeersveiligheid

Iedereen die van huis vertrekt gaat er automatisch vanuit dat hij of zij ook gewoon weer veilig thuis komt. Maar nog te vaak is dat niet het geval. Wij blijven streven naar 100% verkeersveiligheid. We gaan door met het stimuleren van veilig gedrag via het ROVZ (Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Zeeland), en stimuleren scholen het Zeeuws Verkeersveiligheidslabel te behalen. Daarnaast maken we, conform de afspraken met het Rijk, een gezamenlijke regionale uitvoeringsagenda op basis van het strategisch plan verkeersveiligheid 2030.

Logistiek en goederenvervoer

Logistiek is meer dan alleen het transport van de ene naar de andere plek. Het is een verzamelterm voor alles wat komt kijken bij het organiseren, plannen, besturen en uitvoeren van een stroom aan goederen vanaf de eerste tot de laatste fase. Zeeland Connect is een samenwerking van kennisinstellingen, bedrijven en overheden, en verbindt alle partijen die te maken hebben met het vervoer van goederen en logistiek. Die partijen hebben een gezamenlijke visie opgesteld op de ontwikkelingen rond logistiek. Wij bezien hoe wij kunnen bijdragen aan de uitvoering daarvan. Zeeland wil goed aangesloten zijn op de goederencorridors en trans-Europese netwerken (TEN-T); wij werken daarin samen met onze buurprovincies. Naast de aandacht voor de goederenspoorlijnen en het vervoer van gevaarlijke stoffen blijven wij ook lobbyen voor de verbetering van voorzieningen in de binnenvaart.

Beheer en onderhoud

Wij werken met langjarige plannings voor het onderhoud van onze infrastructuur en de bijbehorende kunstwerken (bruggen, viaducten). Voor de droge infrastructuur (wegen, fietspaden) is een dekkende planning gemaakt. Voor de "natte" infrastructuur (waterwegen) voorzien we dat een extra bijdrage nodig zal zijn.

Cultuur, evenementen en sport

Cultuur verbindt mensen en levert een belangrijke bijdrage aan onze identiteit, de leefbaarheid en aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat. De afgelopen jaren hebben wij ons sterk gemaakt voor cultuureducatie en meer samenwerking tussen culturele organisaties. Daar gaan we de komende jaren mee door, net als met het stimuleren van cultureel ondernemerschap. Samen met de vier Zeeuwse steden (Z4) is een bidbook Cultuur gemaakt om meer en beter aan te haken op landelijke programma's en de kracht van stedelijke cultuur te laten zien.

Cultuur en cultureel erfgoed

Historische binnensteden zijn een waardevolle trekker, ook vanuit toeristisch perspectief. Leegstand van winkels doet daar afbreuk aan. Verschillende gemeenten in Zeeland zijn aangehaakt bij de landelijke retaildeal om daar oplossingen voor te bedenken. Die lijn ondersteunen wij, onder meer via de detailhandelsvisie.

De provincie heeft een belangrijke functie in het in stand houden van monumenten en waardevolle historische gebouwen, zoals kerken, boerderijen, molens, maritiem en industrieel erfgoed. Waar mogelijk zoeken we nieuwe bestemmingen voor waardevol

erfgoed. Daarnaast zijn musea van groot belang, enerzijds vanuit cultuurhistorisch perspectief, anderzijds ook voor het zichtbaar maken van de eigenheid en het karakter van Zeeland. Bij de zomernota bezien wij de mogelijkheden om musea verder te ondersteunen.

Sport

De afgelopen jaren waren er verschillende initiatieven op het terrein van bewegen en gezondheid, zoals 'Gezond in Zeeland' en de vitale revolutie. Ook is samen met veel maatschappelijke organisaties en de gemeenten een sportakkoord afgesloten. Hiervoor leveren we de komende jaren een concrete en gezamenlijke uitvoeringsagenda op. Voor de eerste jaren zijn middelen beschikbaar. Voor de jaren vanaf 2021 gaan wij in overleg met het Rijk om budget vrij te maken en dit te matchen met eigen middelen.

SportZeeland is al jaren een spil in het uitvoeren van taken rondom beweging en gezondheid, het binnenhalen en stimuleren van programma's en het uitvoeren van het jeugd sport- en cultuurfonds. Deze lijn zetten we in de komende jaren door.

Topsportevenementen moeten een relatie hebben met breedtesportactiviteiten die passen bij het Zeeuwse DNA (fietsen, lopen, strand- en watersporten). Denk aan de kustmarathon of het NK Tegenwindfietsen.

Evenementen

Evenementen zijn niet alleen leuk voor de bezoekers, maar hebben ook een functie in de zichtbaarheid van Zeeland en het verbinden van mensen (met name ook vrijwilligers). Van professionele culturele evenementen wordt verwacht dat ze verbinding hebben mét en oog hebben vóór amateurkunst. De ingezette lijn rondom evenementen, festivals, subsidies en sponsoring zal worden voortgezet. Van organisatoren wordt verwacht dat zij respect hebben voor de gevoelens van alle Zeeuwen.

Landelijk gebied en natuur

We gaan door met de uitvoering van de Natuurvisie, die recent is vastgesteld. In de periode 2019-2027 realiseren we bijna 900 ha nieuwe natuur, om een robuust natuurnetwerk te creëren en het verlies aan biodiversiteit terug te dringen. Deze afspraak is in het concept-klimaatakkoord herbevestigd. Daarin krijgt het realiseren van bos, vanuit een oogpunt van CO2-opslag, speciale aandacht.

Het Kavelruibureau kan een belangrijke rol spelen bij het zoveel mogelijk op basis van vrijwilligheid verwerven van gronden voor

natuurontwikkeling op basis van vrijwilligheid. Het Zeeuwse Kavelruibureau is een landelijk voorbeeld voor de realisatie van grondtransacties, ook voor de realisatie van infrastructurele projecten en optimalisaties in de agrarische sector. We onderzoeken nog dit jaar de uitbouw naar activiteiten in stedelijke verkaveling en werken de plannen voor een Kenniscentrum Grond en Eigendom verder uit.

Het natuurbeheer wordt zo efficiënt mogelijk uitgevoerd. Daarbij heeft de wisselwerking tussen natuur en landbouw onze aandacht. Agrariërs kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan natuurwaarden, onder andere door volhoudbare en natuurinclusieve landbouw en agrarisch natuurbeheer. De belangen vanuit biodiversiteit, natuurontwikkeling en de landbouw lopen zo gelijk op.

De afgelopen jaren is er veel aandacht geweest voor natuurbeleving. Daartoe is onder meer het samenwerkingsverband De Zeeuwse Natuur in het leven geroepen. In De Zeeuwse Natuur bundelen verschillende Zeeuwse natuurorganisaties hun aanbod aan natuureducatie en -activiteiten om mensen (jong en oud) in contact te brengen met de natuur. Dat beleid zetten wij voort. Waar mogelijk zijn natuurgebieden toegankelijk.

De doorontwikkeling van de Programmatische Aanpak Stikstof vraagt de komende tijd intensieve aandacht. Naast het herstel van bestaande natuur en terugdringen van de uitstoot, moet er ook economische ontwikkelingsruimte blijven.

Water

Als geen andere provincie leeft Zeeland met water. De Deltawateren zijn bij uitstek het visitekaartje van Zeeland: belangrijk voor de visserijsector, en voor recreatie en toerisme. Bij hoge rivierafvoeren kunnen de Deltawateren een rol spelen in de waterveiligheid van de Randstad. Tegelijkertijd spelen er grote vraagstukken: zandhonger in de Oosterschelde en toelaten van zout water met het oog op de waterkwaliteit, bijvoorbeeld in de Grevelingen, en op termijn het Volkerak-Zoommeer. Die laatste twee hebben consequenties voor de landbouw, die jaar rond over zoet water moet kunnen beschikken. De afstemming met het Rijk, Zuid-Holland en Noord-Brabant vindt plaats in de Stuurgroep Zuidwestelijke Delta. Voor de Oosterschelde is een visie opgesteld, die we verder uitvoering geven. Voor de Westerschelde wordt een visie opgesteld.

Milieu

De milieutaken van de provincie richten zich op een schoon en veilig Zeeland. De beleidstaken op het gebied van luchtkwaliteit,

geluid, asbest en drugsdumpingen worden door de provincie zelf uitgevoerd, conform het Omgevingsplan en het milieuprogramma. Dat is anders voor de taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Die worden namens de provincie uitgevoerd door de omgevingsdiensten RUD Zeeland en – specifiek voor bedrijven met een risico op zeer zware ongevallen – DCMR Milieudienst Rijnmond.

Voor ondernemers is een vlotte afhandeling van vergunningen van groot belang. Daarom sturen wij op een effectieve en efficiënte uitvoering van zowel hun als onze eigen taken, maar voorzien we dat de taakuitoefening in de toekomst aanvullende middelen zal vergen.

Met de asbestproblematiek gaan we aan de slag. We onderzoeken met het Rijk en andere provincies of een nieuwe regeling 'Asbest eraf, zon erop' mogelijk is.

Bestuur

Zeeland is grensland. Gelegen tussen de Vlaamse Ruit en het stedelijk gebied van Zuid-Holland en Noord-Brabant werken we veel samen met buurprovincies, bijvoorbeeld rond de Zuidwestelijke Delta en in de Scheldemondraad.

Binnen Zeeland geldt dat de relatie van de provincie met de gemeenten en het waterschap tweeledig is. Enerzijds zijn wij op tal van terreinen partners in de uitvoering van projecten en programma's. Aan de andere kant zijn we toezichthouder, zowel financieel als wanneer het gaat om de bestuurskracht.

Samenwerking in de regio

Recent is het Overleg van Zeeuwse overheden (OZO) gestart. De bedoeling van het OZO is om een volgende stap te zetten in de samenwerking tussen de Zeeuwse overheden, én op de versterking van de bestuurskracht van de Zeeuwse overheden en profilering naar Den Haag en Brussel (permanente lobby). Net als de andere Zeeuwse overheden betalen wij mee aan het Regiobureau, dat het OZO ondersteunt. De eerste taak van dat bureau is het opstellen van een gezamenlijke agenda, waarvoor het Interbestuurlijk Programma het vertrekpunt is. Wij vinden het erg belangrijk dat het OZO een succes wordt en tot verbetering van de bestuurskracht leidt. De ingezette lijnen rond de opvolging van het advies #Hoedan, over Zeeuwse samenwerking, en het streven naar regionale afspraken met (samenwerkende) gemeenten zetten we door. De komende tijd maken we regionale afspraken met (samenwerkende) gemeenten.

Samenwerking in de uitvoering

Naast samenwerking op bestuurlijk en beleidsmatig niveau, zoeken

wij ook naar samenwerking op meer praktisch niveau. Als het gaat om uitvoerende taken delen onze medewerkers huisvesting en opslagruimte bij steunpunten met de collega's van het waterschap en gemeenten. Een belangrijk uitgangspunt voor ons is dat alle partijen evenveel profijt hebben van die samenwerking. We zoeken ook op andere terreinen actief naar samenwerkingspartners, bijvoorbeeld rond de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG), automatisering of ondersteunende diensten.

Samenwerking met andere provincies

Natuurlijk werken we landelijk samen met alle provincies in IPO-verband, met name ook met de buurprovincies. We onderhouden regelmatige contacten met Zuid-Holland, Noord-Brabant en de Vlaamse provincies. Naast deze goede burens heeft Fryslân zich ontwikkeld tot verre vriend, door een samenwerkingsproject waarbij ook het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is betrokken. Achtergrond daarvan is dat Zeeland en Fryslân min of meer vergelijkbare problemen én een duidelijke culturele identiteit hebben, waar inwoners zich aan verbonden voelen.

Het ontbreken van een duidelijke centrumgemeente betekent dat de provincie een andere rol moet spelen dan in provincies waar dat wel het geval is. Er lopen tal van contacten om van elkaar te leren, onder meer als het gaat om de gevolgen van klimaatvraagstukken voor het landschap, bereikbaarheid van scholen en het betrekken van jongeren bij de democratie. Die samenwerking zetten we door.

Samenwerking met het Rijk

Ook het Rijk is een belangrijke samenwerkingspartner voor ons. De afgelopen jaren heeft die samenwerking geleid tot forse investeringen in Zeeland via Zeeland in Stroomversnelling en de Regiodeal. Het is daarom van belang dat we die goede relatie in stand houden en uitbouwen op alle mogelijke terreinen, bijvoorbeeld via het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en het overleg over het Meerjareninvesteringsprogramma Ruimte en Transport (MIIRT).

Ondermijnende criminaliteit

Ook Zeeland wordt steeds meer geconfronteerd met de gevolgen van ondermijnende criminaliteit. Niet alleen zijn de maatschappelijke kosten van bijvoorbeeld drugsdumping hoog, maar het levert ook risico's voor de volksgezondheid op. In de bestrijding werken we nauw samen met Brabant. De Taskforce Brabant-Zeeland en het regionaal informatie- en expertisecentrum (RIEC) gaan fuseren. Wij zijn bereid onze bijdrage te verhogen voor activiteiten in Zeeland.

Grensoverschrijdende samenwerking (Vlaanderen en Europa)

De samenwerking met Vlaanderen kent een lange traditie op gebieden als economie, cultuur, infrastructuur, wonen en werken. Zo vindt er gezamenlijke gebiedsontwikkeling plaats in het Grenspark Groot-Saeftinghe en in 't Zwin. Op economisch gebied is er een gezamenlijk havenbedrijf, een nieuwe zeesluis in wording en een gezamenlijke lobby voor een directe spoorverbinding Gent-Terneuzen. Op het gebied van kennis is er een samenwerking tussen de universiteit van Gent en Campus Zeeland, zoals afgesproken bij de Vlaams-Nederlandse top. De samenwerking op al die gebieden willen we behouden en verder versterken. Met het oog op arbeidsmarkt vraagstukken is het belangrijk dat belemmerende wet- en regelgeving verdwijnt. Wij pleiten met name voor het erkennen van diploma's aan beide zijden van de grens.

De grensoverschrijdende projecten zijn voorbeelden van initiatieven die gezamenlijk zijn voorbereid en gefinancierd. Daarbij is dus niet alleen het investerend vermogen van Zeeuwse overheden en bedrijven van belang, maar ook cofinanciering van het Rijk en Europa. In 2021 start een nieuwe planperiode voor de Europese fondsen waarop we maximaal zullen inspelen om onze eigen ambities op het gebied van energietransitie, klimaatadaptatie, onderwijs en landbouw te verbinden met Europese doelstellingen. De Europese lobby richt zich op het vergroten van de bekendheid van Zeeland bij Europese beleidsmakers en op het bewerkstelligen dat Europese regelgeving positief uitpakt voor Zeeland.

Leefbaarheid

Leefbaarheid heeft te maken met (de bereikbaarheid en beschikbaarheid van) voorzieningen, onderwijs, zorg, en met een gezonde en veilige leefomgeving. Bij uitstek ook een gebied waar de primaire verantwoordelijkheid meestal bij gemeenten ligt, maar waar wij als provincie vanuit onze kerntaken wel een bijdrage kunnen leveren. Het tot stand brengen van een samenhangende aanpak én de afstemming over leefbaarheidsvraagstukken vindt plaats in een gezamenlijk Zeeuws navigatieteam.

(jongeren)participatie

Actieve inwoners zijn het cement van de samenleving. Daarom ondersteunen wij waar mogelijk maatschappelijke initiatieven. Zeeuwen die oog hebben voor de eigen omgeving, en activiteiten ondernemen om die te verbeteren, verdienen onze steun. Een van de manieren waarop we dat vorm geven is het continueren van onze

steun aan het Oranjefonds (Zeeuws Heldenfonds). Verder hebben wij bijzondere aandacht voor jongerenparticipatie. Onze ambitie is dat alle scholieren ooit in hun schoolloopbaan het provinciehuis bezoeken. Via JouwZeeland worden jongeren betrokken bij de provinciale beleids- en besluitvorming. We faciliteren debatwedstrijden van scholieren en proberen hen zo actief te betrekken bij politiek en democratie.

Gezondheidszorg

De gezondheidszorg in Zeeland staat de komende jaren voor grote uitdagingen. Voldoende en toegankelijke (acute) zorg is een basisvoorwaarde voor de leefbaarheid en daarmee ook voor het vestigingsklimaat van Zeeland. Het is van belang dat zorgaanbieders, verzekeraar(s) en gemeenten in gesprek blijven over de toekomst van de zorgvoorzieningen en de handen ineen slaan.

Als Provincie kunnen we een ondersteunende, en desgevraagd verbindende rol spelen en faciliteren we samenwerking waar mogelijk, bijvoorbeeld bij samenwerkingsinitiatieven in het sociaal en zorgdomein. Bij de vraagstukken rond de arbeidsmarkt en de huisvesting van arbeidsmigranten besteden we speciale aandacht aan de zorgsector. Op dit soort manieren zoeken we naar ondersteuning van de sector via de instrumenten die voortvloeien uit onze kerntaken.

Onderwijs

Goed onderwijs, van basisschool tot wetenschappelijk onderwijs, is de basis voor een vitale Zeeuwse economie. Het versterken van de hele keten is daarom een onderwerp in Campus Zeeland. Het primair en voortgezet onderwijs moet goed en beschikbaar zijn voor iedereen. Daar ligt het voortouw bij de gemeenten. In het mbo is het van belang dat het onderwijs en de behoeften van het bedrijfsleven in alle Zeeuwse sectoren goed op elkaar aansluiten.

De veranderingen als gevolg van bijvoorbeeld de energietransitie vragen om ander opgeleid personeel: minder klassieke autotechniek, en meer onderhoudsmonteurs voor bijvoorbeeld windmolens en warmtepompen. Dit biedt ook kansen. Niet alleen als het gaat om het positioneren van Zeeland als proeftuin, maar vooral ook om jongeren aan Zeeland te binden.

Ten slotte wordt gewerkt aan het opzetten van het Joint Research Centre, een *innovation & engineering track* binnen het UCR, en aan samenwerking tussen de universiteit van Gent en Zeeuwse kennisinstellingen rond Deltavraagstukken. Dat vormt onderdeel van de opgave Zichtbaar Zeeland.

...maken

Grote projecten

...maken

Op dit moment heeft de provincie een aantal grote projecten in voorbereiding of uitvoering. Voor het merendeel geldt dat deze op schema liggen, en dat de uitvoering de komende jaren door zal gaan. Uit de strategische opgaven kunnen uiteraard nieuwe projecten voortkomen.

Natuurpakket Westerschelde (NPW)

Het NPW vindt zijn oorsprong in afspraken met het Rijk om 600 ha natuur te ontwikkelen in verband met de derde verdieping van de Westerschelde. Onderdeel van het NPW is de ontpoldering van de Hedwigepolder en de uitbreiding van natte natuurwaarden in bijvoorbeeld Perkpolder, Waterdunen, Baalhoek, Knuitershoek en het Zwin. Afronding van het NPW is voorzien in 2022 met een nazorgperiode tot 2025.

Sanering voormalig Thermphos-terrein

In 2018 zijn afspraken gemaakt tussen Rijk, Zeeland Seaports en de provincie over de financiering van de sanering van het Thermphosterrein. In totaal is ca € 127 miljoen beschikbaar, waarbij meer- en minderkosten ten opzichte van dat bedrag door de drie partijen gezamenlijk gedeeld worden. De sanering, die een moeizame start kende, ligt inmiddels goed op schema. Afronding is eind 2020 voorzien.

N62

De laatste fase van de Sloeweg is de realisatie van het knooppunt Drie Klauwen. Dat is de aansluiting van de Bernhardweg op de N62. Naar verwachting wordt het knooppunt eind september van dit jaar opengesteld. Eind oktober zijn de werkzaamheden helemaal klaar.

Waterdunen

Het gebiedsontwikkelingsproject Waterdunen vordert. Eind 2018 zijn er afspraken gemaakt met het Waterschap over de opening van de getijdeduiker per september 2019. Nadat de gronden zijn overgedragen aan Molecaten en Het Zeeuwse Landschap zal de provincie eind 2020 het project kunnen beëindigen.

Marinierskazerne

In de voorbereiding op de komst van de Marinierskazerne is door Zeeuwse partners inmiddels heel veel geld geïnvesteerd. De gronden zijn verworven, woningen en bedrijven gesloopt of verplaatst, en alle kabels en leidingen zijn omgelegd. De aangeboden

oefenterreinen zijn geschikt bevonden en de gemeente Vlissingen legt momenteel nieuwe infrastructuur aan. Voor de mariniers en hun gezinnen zijn betaalbare woningen beschikbaar en partnerbanen voorhanden. Kortom, Zeeland is klaar voor de komst van de mariniers!

Naar onze mening is het project al te veel vertraagd doordat het gunnen van de bouwvoorbereiding al verschillende keren is opgeschort. De laatste keer tot 1 juli 2019. We vragen het Rijk met klem om alles op alles te zetten om nieuw uitstel te voorkomen, en dit voor Zeeland belangrijke project te realiseren. Afspraak is afspraak.

De financiën

Het huidige financiële beeld is aanzienlijk gunstiger dan aan het begin van de vorige bestuursperiode. Toch is de financiële ruimte nog steeds beperkt. Hoe we die ruimte precies invullen, geven we aan in de Zomernota 2019. In grote lijnen gaan wij door met de principes die bij de zerobased begroting zijn opgesteld, met een aantal nieuwe accenten voor de komende vier jaar. Die accenten zijn: zoveel mogelijk geld naar de investeringsagenda; een reële buffer aanhouden in de algemene reserve, en jaarlijks een bedrag vrijhouden voor nieuwe afwegingen.

Strategische opgaven en de investeringsagenda

We geven prioriteit aan de ontwikkeling van nieuwe programma's en projecten via de strategische opgaven, die in hoofdstuk 2 zijn behandeld. Omdat we die opgaven samen met anderen oppakken, is nog niet precies aan te geven welke uitvoeringsplannen daaruit voortkomen of hoeveel geld ervoor nodig is. De opgaven – en de programma's en projecten die daaruit voortkomen – hebben een tijdelijk karakter. Daardoor is de investeringsagenda het aangewezen instrument om deze van financiële middelen te voorzien. Dit in tegenstelling tot structurele activiteiten, die elk jaar terugkomen. Die moeten dus op een andere manier worden gedekt.

Het principe van de investeringsagenda is dat er meer projecten worden voorbereid dan er op dit moment – dat wil zeggen in de "zichtperiode" van vier jaar – geld is. Dat kan ook, want Provinciale Staten kennen het geld pas toe als de voorbereiding afgerond is en de uitvoering kan starten. Daarmee voorkomen we dat vertraging in de voorbereiding van een project betekent dat ook het daaraan gekoppelde geld moet worden overgeboekt naar latere jaren. Zo ging dat vroeger vaak. Als zoiets nu optreedt, wordt het geld aan een ander project toebedeeld dat wél klaar is om uitgevoerd te worden. In ieder geval bij de voor- en najaarsnota wordt bezien aan welke projecten geld wordt toegekend. Tussendoor kan dat ook, als dat nodig is.

De strategische opgaven voegen we toe aan de onderwerpen die nu al gefinancierd (kunnen) worden uit de investeringsagenda. Dat betekent dat het totale lijstje van onderwerpen dat in aanmerking komt voor financiering vanuit de investeringsagenda er als volgt uit komt te zien:

- Energietransitie
- Klimaatadaptatie
- Ruimtelijke kwaliteit
- Slimme mobiliteit
- Zichtbaar Zeeland
- Economische innovatie
- Wegeninvesteringen
- Natuurontwikkeling

Opcenten motorrijtuigenbelasting

In 2018 is besloten de opcenten op de motorrijtuigenbelasting tijdelijk te verhogen: van 82,3 opcenten naar 89,1 opcenten voor de periode 2019-2021. Dat had te maken met het herstel van een weeffout uit het provinciefonds. De tijdelijke verhoging komt zoveel mogelijk ten goede aan wegeninvesteringen. In 2022 gaat het tarief dus weer terug naar 82,3 opcenten. Voor de jaren daarna, dus vanaf 2023, gaan we een reguliere inflatiecorrectie toepassen. Die inflatiecorrectie is nog niet verwerkt in onderstaande overzichten.

We gaan ervan uit dat de weeffout bij de volgende herziening van het provinciefonds, in 2021, wordt hersteld. Dat is van groot belang om de investeringsruimte weer op peil te krijgen, en brengen we dus ook onder de aandacht van het Interprovinciaal Overleg en het Rijk. Ook dat is niet verwerkt in de overzichten.

Risicomanagement en algemene reserve

In de afgelopen jaren hebben we risicomanagement ingevoerd. Dat betekent dat we de omvang van de algemene reserve afstemmen op de financiële risico's die de Provincie loopt. De algemene reserve dient in ieder geval het "benodigde weerstandsvermogen" af te dekken: dat is een reële inschatting van de risico's die we lopen bij de uitvoering van projecten. Dat benodigde weerstandsvermogen wordt elk kwartaal opnieuw berekend. Wij zien ruimte om de algemene reserve in de periode 2020 tot en met 2022 te verlagen met € 2,5 miljoen per jaar. Dat geld voegen we zoveel mogelijk toe aan de investeringsagenda. De algemene reserve blijft met een omvang van ruim € 15 miljoen ruimschoots in staat om de berekende risico's (nu ca € 6,5 miljoen) af te dekken.

Algemene reserve (x € 1.000)	2019	2020	2021	2022	2023
Beginstand algemene reserve	19.681	20.667	19.153	17.639	15.139
Onttrekking		-2.500	-2.500	-2.500	
Algemene reserve wordt	19.681	18.167	16.653	15.139	15.139

Stelpost Provinciefonds

De stelpost provinciefonds is in de vorige bestuursperiode ingesteld als buffer om cao-ontwikkelingen, indexering, en schommelingen in de uitkering van het provinciefonds op te vangen. Als het Rijk minder geld uitgeeft, krijgen de provincies en gemeenten namelijk ook minder geld. Die stelpost is nu leeg, maar er zijn signalen dat de provinciefondsuitkering gaat verminderen voor de komende jaren. Om bovenstaande redenen vullen we die stelpost nu weer aan met € 1,5 miljoen per jaar.

Budgettaire ruimte

De budgettaire ruimte bestaat uit geld dat in de begroting nog vrij beschikbaar is. We brengen zoveel mogelijk geld naar de investeringsagenda, vanwege de prioriteit die we geven aan de strategische opgaven. Tegelijkertijd willen we ook ruimte houden om jaarlijks afwegingen te kunnen maken in de bestaande uitvoeringsprogramma's. Via de budgettaire ruimte kan dat zowel voor eenmalige als voor structurele uitgaven worden ingezet. We houden nu per jaar een vrij besteedbaar bedrag van € 2,5 miljoen aan. In 2021 zou, rekening houdend met alle ontwikkelingen die we nu voorzien, de budgettaire ruimte onder dat bedrag uitkomen. We gebruiken een deel van de onttrekking uit de algemene reserve (€ 780.000) om dat aan te vullen. De ruimte in de andere jaren brengen we over naar de investeringsagenda.

Budgettaire ruimte (x € 1.000)	2019	2020	2021	2022	2023
Huidige stand budgettaire ruimte	5.331	4.435	3.220	6.350	10.134
Toevoeging stelpost provinciefonds		-1.500	-1.500	-1.500	-1.500
Overboeking vanuit algemene reserve			780		
Overboeking naar investeringsagenda	-2.831	-1.935	-3.850	-7.634	
Budgettaire ruimte wordt	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500

Voor de invulling van de budgettaire ruimte in 2019 doen wij voorstellen in de Zomernota.

Investeringsagenda

Voor de ruimte in de investeringsagenda heeft dat de onderstaande gevolgen.

Investeringsagenda (x € 1.000)	2019	2020	2021	2022	2023
Begin stand investeringsagenda	2.879	13.433	26.383	41.103	60.453
Overboeking vanuit algemene reserve	-	2.500	1.720	2.500	-
Overboeking vanuit budgettaire ruimte	2.831	1.935	-	3.850	7.634
Investeringsagenda wordt	5.710	17.868	28.103	47.453	68.087

Dat betekent dat we, rekening houdend met reeds eerder genomen besluiten op de investeringsagenda, in de komende bestuursperiode een bedrag van in totaal ruim € 68 miljoen kunnen inzetten voor investeringen in de onderwerpen die wij hiervoor hebben benoemd.

Uitwerking in Zomernota

In de gesprekken die gevoerd zijn in de aanloop naar dit akkoord hebben verschillende partijen ook financiële vragen bij ons neergelegd. In de Zomernota wegen we die vragen, de ambities uit dit akkoord én andere ontwikkelingen af tegen de beschikbare ruimte. Voor enkele zaken doen we in ieder geval een voorstel: de ondersteuning van Impuls en de Economic Board, de cofinanciering van Europese subsidies en het voorkomen van ondermijning. Daarnaast bezien wij hoe de ambtelijke capaciteit zich verhoudt tot onze ambities.

In de Zomernota gaan we verder in op de investeringsagenda en doen wij voorstellen voor de invulling daarvan.

Portefeuilleverdeling

College van Gedeputeerde Staten

Commissaris van de Koning: Han Polman

- Voorzitter GS

Jo-Annes de Bat (CDA)

Portefeuilles:

- Financiën (control + financieel toezicht)
- Economie (circulair, logistiek, maintenance, arbeidsmarkt, kenniseconomie, havenbeleid)
- Landbouw, visserij en fruitteelt
- Sport
- Communicatie & promotie

Aandeelhouderschap:

- NV Economische Impuls Zeeland
- North Sea Port

Projecten:

- Thermphos

Opgaves:

- Energietransitie
- Zichtbaar Zeeland

1e waarnemend commissaris van de Koning

Harry van der Maas (SGP)

Portefeuilles:

- Infrastructuur en mobiliteit (openbaar vervoer, verkeersveiligheid en goederenvervoer)
- Leefbaarheid (samenleving, zorg en jongerenparticipatie)
- Onderwijs
- Bestuur & coördinatie Interbestuurlijk Toezicht
- IPO-Bestuur
- Toezicht en handhaving milieu
- Facilitaire en juridische zaken & Inkoop

Aandeelhouderschap:

- NV Westerscheldetunnel
- Westerschelde Ferry BV
- Tractaatweg BV

Projecten:

- Sloeweg
- Campus Zeeland

Opgave:

- Slimme mobiliteit

2e waarnemend commissaris van de Koning

Dick van der Velde (VVD)

Portefeuilles:

- Ruimtelijke ordening (inclusief wonen & bedrijventerreinen)
- Toerisme & Recreatie
- Grondzaken, bodem en Kavelruilbureau
- Milieu (inclusief lidmaatschap bestuur RUD)
- Vergunningverlening Milieu
- Informatie- en communicatietechnologie (incl. archief)

Aandeelhouderschap:

- PZEM (inclusief Stichting Zeeuwse Publieke Belangen)

Projecten:

- Marinierskazerne
- Omgevingsvisie

Opgave:

- Ruimtelijke kwaliteit

3e waarnemend commissaris van de Koning

Anita Pijpelink (PvdA)

Portefeuilles:

- Water
- Natuur en natuurbeleving
- Cultuur & Monumenten
- Grensoverschrijdende samenwerking en Europa
- Personeel & Organisatie

Aandeelhouderschap

- TZO North Sea Port

Projecten:

- Waterdunen
- Natuurpakket Westerschelde

Opgave:

- Klimaatadaptatie

4e waarnemend commissaris van de Koning

COLOFON

Uitgave

Provincie Zeeland

Tekst

Provincie Zeeland

In opdracht van

Provincie Zeeland

Opmaak en Print

Provincie Zeeland

Fotografie

Arie Kievit (NK Tegenwind)
Beeldbank Provincie Zeeland
Goes City Marketing (omslag)
Lex de Meester (omslag)
Mechteld Jansen
Shutterstock

Juni 2019

